

YAZILIM TELİF HAKLARI ve ÖZGÜR/AÇIK KAYNAK KODLU YAZILIM KAVRAMLARI DERS NOTU

Amaç:

Bu belge Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Enformatik Bölümü tarafından yürütülen “ÇOMÜ Laboratuvarlarında Açık Kaynak Kodlu yazılımların Uygulanabilirliği” projesi kapsamında, her bölümde zorunlu ders olarak alınan Bilgisayar derslerine yardımcı materyal olarak hazırlanmıştır. Bu derslerin amacı temel bilgisayar becerileri kazandırmak, bireyin bilgisayarı ve temel yazılımları etkili bir şekilde kullanmasını sağlamaktır. Temel yazılımları kullanan son kullanıcı veya ev kullanıcısı denilebilecek bilgisayar kullanıcısı bu açıdan bir tüketicidir. Diğer taraftan bilginin ulaşımının, üretiminin ve dağıtımının kolaylaşmasıyla artık son kullanıcılar da kendi alanlarındaki ürünleri kolaylıkla paylaşabilmekte, bunları çeşitli ortamlarda dağıtabilmekte dolayısıyla üretici olabilmektedirler. Dolayısıyla bir bilgisayar kullanıcısı hem kullandığı hem de ürettiği yazılım, belge/bilgi vb. için telif hakları konusunda taraf olabilir. Bunların bilinmemesi halinde hem yazılı (yasal) hem de sözlü (ahlaki/etik) kurallar ihlal edilebilir ve bunların yaptırımlarıyla karşı karşıya gelinebilir. Bu yüzden bilgisayar kullanıcıları yazılım telif hakları konusunda temel bilgilere sahip olmalıdırlar.

Bilgisayar kullanıcılarını etkileyen bir diğer konu ise Özgür/Açık Kaynak Kodlu (Ö/AKK) yazılım akımıdır. Ö/AKK yazılımlar son 20 yılda önemli gelişmeler göstermiş, bir çok standart kurumu tarafından geniş kabul görmüş, bilişim alanında hatırı sayılır bir yer edinmiş, bilişim teknolojilerinin gelişimine yön verir hale gelmiştir. Pek çok alanda kullanılan Ö/AKK yazılımlar çeşitli organizasyonlarla, ticari firmalarla hatta devlet politikalarıyla desteklenmektedirler. Dolayısıyla bilinen lisanslı yazılımlar dışında bu tür yazılımlar da son kullanıcı tarafından bilinmesi gereken kavramlar arasına girmiştir.

Bu belgenin amacı yukarıda değinilen konuların temel bilgisayar derslerinde işlenmesi için yardımcı materyal oluşturmaktır. Tüm belge için anlatım 4 saat olarak düşünülmüştür.

Hazırlayan:

A. Kemal Ökmen

ÇOMÜ Enformatik Bölümü

kemal~comu.edu.tr

Belgenin son sürümüne <http://members.comu.edu.tr/kemal/doc/oakky.pdf> adresinden ulaşılabilir.

İçindekiler Dizini

Telif Hakları Tarihi.....	3
Yazılım Telif Hakları.....	4
Program Nedir?.....	4
Programlama Dili Nedir?.....	4
Yazılım Lisansları Neleri Sınırlandırabilir.....	5
ÖZGÜR VE AÇIK KAYNAK KODLU YAZILIMLAR.....	6
Ö/AKK Yazılımın Kullanım Alanları ve Kullanıcıları.....	8
Yazılım Lisans Çeşitleri.....	10
The GNU General Public License (Genel Kamu Lisansı).....	10
The GNU Lesser General Public License (Sınırlı Genel Kamu Lisansı).....	10
The GNU Free Documentation License (Özgür Belgeleme Lisansı).....	10
Özgür ve Açık Kaynak Kodlu Yazılımlar.....	11
Uygulama.....	11
Sorular.....	11
Araştırma.....	11
KAYAKÇA.....	11

Telif Hakları Tarihi

Telif Hakkı veya Fikri Mülkiyet Hakkı basitçe “Bir fikir, bilim veya sanat eserini yaratan kişinin, bu eserden doğan haklarının hepsi” olarak tanımlanabilir. Çıkış noktası eser sahibinin yaratım sürecinin korunması ve desteklenmesidir. Telif hakları sistemi matbaanın keşfi ile eşzamanlı gelişmiştir. Bundan önceki dönemde fikir eserlerinin kopyalanmasındaki zorluk nedeniyle telif hakları ihtiyacı yoktu.

Matbaanın yaygınlaşmasıyla Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde değişik zamanlarda oluşan kitapevleri ve bunların birleşerek oluşturduğu loncalar kendi haklarını korumak için hükümetlerden yasal düzenleme talep ettiler. Bu talepler 1662'de İngiltere'de yeni bir yasaya yol açtı: Lisans yasası (Licensing Act) uyarınca İngiltere Kralı kitap üretimini düzenliyor, kitap üreticilerini haksız kopyalamaya karşı korumak için “lisanslı kitap sicili” kurulunu kuruyordu. Kitap üreticileri basılan her kitabın bir kopyasını bu kurula vererek tescil ettiriyorlardı. “Copy right” (çoğaltım hakkı) ilk olarak 1486'da tarihçi Antonio Sabelico tarafından kullanılmıştı ama ilk olarak yasalara giriyordu. Amaç yazarı değil yayıncıyı korumak ve bu tescil mekanizması sayesinde devlete büyük bir gelir kaynağı yaratmaktı.

1707'de yayıncının korunması gereksinimi artacak şekilde gündeme geldi. Bu tarihte İngiltere ve İskoçya birleşmişti. İskoçya'da çoğaltım hakkı yasasının olmaması İngiliz kitapçıları sıkıntıya soktu. İskoçlar istediği gibi kitapları kopyalayabiliyorlardı. 1709'da yürürlüğe giren Anne Yasası (Statute of Anne) bu duruma çözüm getirmek için oluşturuldu. Bu yasa çok önemli iki yenilik getiriyordu. Daha önce yayıncının olan çoğaltım hakkı yazara veriliyordu. Ayrıca basılı yayınlar için çoğaltım hakkına süre sınırı getiriliyordu.

Amerika'da 1790'da yürürlüğe giren Basım Hakkı yasası bir kitabın basım hakkını 14 yıllığına yazarına veriyordu. Bu süre sonunda yazar yaşıyorsa süreyi 14 yıl daha uzuyordu. Bundan sonraki dönemde yazarın, yayıncının ve okurun haklarının arttırıldığı/azaltıldığı yasalar oluşturuldu. Kimi kesimler eserlerin tamamen serbest kullanılması gerektiğini öne sürerken kimi kesimler de bu hakkı sınırsız olarak yazara veya yayıncıya verilmesi gerektiği düşüncesindeydi. ABD 1978'e kadar 28 yıllık bir koruma öngörüyordu, bu tarihte 50 yılı kabul etti. Şimdi ise Avrupa'da olduğu gibi yazarın ölümünden sonra 70 yıllık koruma süresini tartışıyor.

Devletler arası ilişkilerin artması ve eserlerin ülke sınırlarını aşmasıyla Uluslar arası denetim mekanizmaları ihtiyacı doğdu. Kurulan organizasyonlara çeşitli ülkeler katılmış Uluslar arası yasalar oluşturulmuştur (WIPO, BSA). Bazı ülkeler ise bu yasaları tanımamışlardır. Türkiye'de 1955'den beri (1952 Cenevre Konvansiyonu uyarınca) 70 yıllık çoğaltım hakkıtanınıyor.

14 Haziran 1967'de Srockholm'de imzalanan "Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü" (WIPO, The World Intellectual Property Organization) sözleşmesinin 2. maddesi, telif hakkını aşağıdaki haklara ilişkin olarak tanımlamıştır:

- Edebi, sanatsal ve bilimsel çalışmalar;
- İcracı sanatçıların eserleri, fonogram ve radyo yayınları;
- İnsan emeğinin tüm alanlarındaki buluşlar;
- Bilimsel buluşlar;
- Endüstriyel tasarımlar;
- Ticari markalar, hizmet markaları (service marks), ticari unvan ve isimler;
- Haksız rekabete karşı koruma ve
- Sınai, bilimsel, edebi ya da sanatsal alanlarda fikri mülkiyet faaliyetlerinden kaynaklanan diğer tüm haklar.

Yazılım Telif Hakları

1950'lerin başında bilgisayarın keşfiyle başlayan süreç çok hızlı gelişmiştir. İlk dönemlerde programlarda korsanlık bir sorun teşkil etmiyordu. Bilgisayar teknolojisindeki gelişime paralel şekilde fiyatların ucuzlamasıyla birlikte bilgisayarların yaygınlaşması, bilgisayar programlarında korsanlığı gündeme getirmiştir. Bilgisayar programlarına ait ilk hukuki düzenleme 1980 yılında Amerika'da yapılmıştır. Hukukta bilgisayar programları esas itibarıyla fikir ve sanat eserleri kapsamında ele alınmaktadır. Çıkarılan pek çok telif hakkı yasası ve çeşitli telif türleri ile yazılımların korunmasına çalışılmıştır. Buradaki çıkış noktası fikir ve sanat eserlerinde olduğu gibi eser sahibinin yaratım sürecinin korunması ve desteklenmesidir.

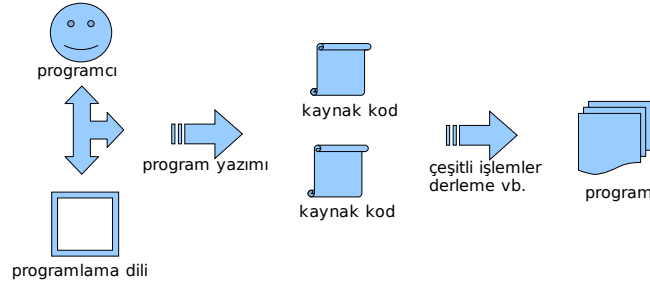
Yazılımlar için telif hakları konusunu anlayabilmek için bir yazılımın oluşturulması sürecini, buradaki aktörleri ve yazılımı oluşturan parçaları anlamak gerekir.

Program Nedir?

Bilgisayarlara veya daha basit makinelere istenilen işlemleri yaptırabilmek için, belirli bir sistematik dahilinde yazılan, düzenlenmiş komutlar toplamı. Programlar sadece belirli zamanlarda belirli işlemleri yapmak için değil dışarıdan gelen etkilere tepki vermek için de yapılabilir.

Programlama Dili Nedir?

Programlama dili programcının programı yazarken kullandığı özel bir dildir. Bilgisayara yaptırılacak olan işlerin bilgisayarın anlayabileceği dilde ifade edilmesidir. Basic, Fortran, C, C++, Java, Delphi vb.

Çizim 1:Yazılımın oluşturulması süreci

Yukarıdaki şekil bir programın oluşturulmasının basit bir gösterimidir. Gerçekte durum biraz daha karmaşıktır. Bir programın oluşturulmasında bir çok programcı yer alabilir. Büyük programların yazımında onlarca hatta yüzlerce programcı yer alabilmektedir. Farklı programlama dilleri bir arada kullanılabilir. Kaynak kodun derlenmesiyle oluşan kitaplık veya kütüphane denen ara kodlar farklı programların oluşturulmasında kullanılabilir. Bir program bir çok programın birlikte iletişim halinde çalıştığı daha karmaşık bir yapıda olabilir. Yazılımı oluşturan tüm parçalar daha büyük yazılımların oluşturulmasını kolaylaştıracak şekilde modüler olarak tasarlanmıştır.

Tüm bunları yemek yapmaya benzetebiliriz. Akşam yemeğiniz için bir çok işlenmemiş veya yarı işlenmiş malzeme kullanırsınız. Tüm bu malzemeler daha önce çeşitli üretim işlemlerinden geçmiştir. Elinizdeki tarifi kullanarak çeşitli pişirme araç gereciyle birlikte malzemeleri uygun bir şekilde yemeğe dönüştürürsünüz. Birden fazla yemek birlikte servis yapılarak akşam yemeğinizi oluşturur. Yemeğin bir kısmını kendiniz yapıp bir kısmını da hazır alabilirsiniz.

Yazılımı oluşturan parçaların birlikte çalışabilmesi için bir çok standart geliştirilmiştir. Bu standartlar sayesinde farklı programcılar, yazılım şirketleri birbirlerinin ürünlerini kendi ürünleri ile uyumlu şekilde kullanabilmektedirler. Konumuz olan telif hakları açısından bakacak olursak; yazılımı oluşturan her bir parça (kaynak kod, ara kodlar, kitaplıklar, yardımcı programlar, belgeler) üreticisi tarafından (programcı, organizasyon, yazılım şirketi) çeşitli telif hakları ile koruma altına alınabilir, kullanımına sınırlamalar ve şartlar getirilebilir. Bu sınırlandırmalar çeşitlilik gösterir.

Yazılım Lisansları Neleri Sınırlandırabilir

Yazılımı oluşturan her bir parça ayrı ayrı lisanslanabilir ve bunlar aşağıdaki konularda sınırlamalar getirebilir.

- Kopyalama
- Değişik ortamlarda ulaşılabilirliği, dağıtılması
- Yazılımın değişik yazılımlar içinde kullanımı (lisans türüne göre)

- Kullanım Amacı (ticari, eğitim, kişisel)
- Kullanıldığı platform (işletim sistemi, donanım mimarisi)
- Programı kullanabileceğiniz coğrafi bölge
- Kullanım süresi
- Kaynak kodu inceleme
- Değiştirme (ve bunun sonrasında oluşacak yazılımın hakları)
- Programı amacı dışında çeşitli denemelere tabi tutma
- ...

Yazılımla ilgili sınırlandırmalar üreticisinin isteği doğrultusunda neredeyse sınırsız olabilir. Üretici isterse haklarından ücretli/ücretsiz feragat edebilir veya sınırlandırma getiremez.

ÖZGÜR VE AÇIK KAYNAK KODLU YAZILIMLAR

Ö/AKK yazılım, kodların istenildiğinde okunabildiği, yazılımın çalışma prensipleri, hangi kaynakları ne kadar kullandığı gibi bilgilerin rahatlıkla incelendiği ve kodların istenildiği gibi dağıtabildiği yazılım türüdür. Ö/AKK yazılım oluşturulma süreci herkeze açık bir biçimde gerçekleştirilir. “Kapalı Kaynak Kodlu Yazılım” ise gelişimi kapalı kapılar ardında oluşan ve sadece bitmiş sonuçları kamu tarafından görülebilen ve incelenebilen yazılımlardır.

Üretildikten sonra kodları açılan ve kaynak kodları üzerinde sadece üretim haklarına sahip olanların değişiklik yapabildiği yazılımlar Özgür Yazılımlar değildir. Bu bağlamda “Özgür Yazılım” kavramı da kaynak kodları açık olan yazılımlarla karıştırılmamalıdır. Özgür yazılımlar üretim süreci yaratıcı fikir aşamasından itibaren sorgulanabilir, gelişim ortaklaşa yürütülür ve hatalar bütün paydaşlar tarafından görülüp aşama aşama düzeltilir.

Ö/AKK yazılım kavramında kullanıcılara yazılımı çalıştırma, kopyalarını çıkartma, serbestçe dağıtma, kaynak kodlarını inceleme, istediği şekilde değiştirme ve geliştirme özgürlükleri tanınmıştır. Kullanıcıların ücret ödeyerek veya ödemedi edindikleri yazılımı her türlü amaç için kullanabilmesini ve nasıl çalıştığını inceleyebilmesi Ö/AKK yazılım lisanslarıyla sağlanmaktadır.

Bilgisayar biliminin ilk yıllarında 1969'da Unix'in, 1971'de C programlama dilinin ortaya çıkarılmasında izlenen yöntem bilgi paylaşımından başka bir şey değildir. Bu paylaşım özgür yazılım felsefesi denilen felsefenin temellerini oluşturur. Bu yaklaşıma göre bilginin paylaşımı amaçlı olarak bir yazılımı kaynak koduyla birlikte olmak koşuluyla ücretli ya da ücretsiz olarak dağıtmak ve yazılımın içine kullanıcılardan gelen eklentileri de aynı şartlarla dağıtmak ana teması üzerine kurulmuştur.

Özgür yazılım felsefesinde bilgisayar bilimiyle, bilgisayar endüstrisi ayrımı vardır. Bilim özgür olmalı, herkez tarafından geliştirilebilmeli ve erişilebilmelidir. Fakat bunun ticari modellerinin de olması bilimin süregelmesi için hayati bir süreçtir. Bilim gelişerek özel mülkü oluşturur, özel mülk de bilime altyapı ve uygulama alanı ortaya çıkarır. Bu süreç bilişim sektöründe biraz ters işlemiştir. Temel standartları oluşturan protokoller ve teknolojiler akademiler ve laboratuvarlardan çıkmış daha sonra bu standartlar üzerinde geliştirilen her parça bir özel mülkiyet olarak kabullenilmiş, ancak geriye bilimin altyapısı olarak dönmemiştir. Açık kaynak kod ve özgür yazılım felsefesi, teknolojik gelişme adına ortaya çıkan çalışmaların tekrar bilime dönmesini sağlamıştır.

Özgür yazılımlardaki özgürlüğün derecesi de bu yazılımların sahip oldukları lisans metinleri üzerinden belirlenmektedir. Sahip olduğu lisans tipine göre bir özgür yazılım; koduyla ücretli ya da ücretsiz olarak alınıp, değişiklik yaparak ya da yapmayarak -eski lisansını koruyarak- kullanılabilir ya da belirli bir fiyata satılabilir. Örneğin, bu lisans metinleri arasında en çok kullanılan Genel Kamu Lisansı'nda (GPL) yazılım koduyla alıp dağıtılırken kodu da vermek ve açık tutmak zorunluluğu vardır; BSD lisans metnine göre ise yazılımı dağıtırken kodu vermek zorunlu olmayabilir.

Bu kavrama baktığımızda, özgür yazılımlarla ilgili olarak yayın organlarında/kamuoyunda üzerinde en çok tartışılan avantajlar ve dezavantajlar; toplam sahip olma maliyeti gibi finansal ve diğer hukuksal konulardır. Ancak Ö/AKK yazılım kullanmanın gözönünde bulundurulması ve tartışılması gereken başka özellikleri de vardır.

Üretici firmadan bağımsızlık: Kaynak kodunun açık olması yazılım üzerinde istenmeyen değişiklikler gerçekleştirebilen, kullanılan bir uygulama için desteğini kaldırabilen, fiyatları yükseltebilen ve işi geliştirmeyi bırakabilen bir yazılım firmasına bağımlılık riskini ortadan kaldırır. Müşteri alacağı katma değeri seçme hakkına Ö/AKK yazılım kullanarak sahip olur.

Güvenilirlik: Popüler Ö/AKK yazılımlar, olası hatalarını belirleyecek çok sayıda geliştirici, sistem yöneticisi ve katkı vericinin dikkatli incelemesinden geçer ve hatalarından arındırılır. Böylece yazılımın üretim ve kullanım süreçlerinde temel amaç olan kalitenin yükseltilmesi yazılımın güvenilirliğini yükseltir.

Kullanıcı gereksinimine duyarlılık ve esneklik: Ö/AKK yazılımlar kapalı kaynak kodlu yazılımlardan çok daha sık sürelerde yenilenirler. Bu değişiklikler çoğunlukla ve kapalı kaynak kodlu yazılımlardan çoklukla yazılımı kullanan ve geliştiren topluluğun isteklerini yansıtır.

Yenilikçiliğin desteklenmesi: Ö/AKK yazılımların üretim süreçleri bütün yaratıcı

düşüncelere açık olarak geliştirilir, böylece her katkı verici eşit söz hakkıyla öneri getirip, yenilikçi fikirlerini ürüne yansıtabilir.

Güvenlik: Ö/AKK yazılımlar kullanıcılarına gereksinimleri düzeyinde güvenlik sağlarlar. Kullanıcıların kapalı kaynak kodlu yazılımları kullanırken hiçbir zaman kodun tam olarak ne yaptığını bilemeyeceklerinden dolayı güvenlikleri konusunda kesin bir bilgileri yoktur.

Ö/AKK Yazılımın Kullanım Alanları ve Kullanıcıları

Ö/AKK yazılımlar hem masaüstü bilgisayarlarda hem de sunucularda geniş bir kullanıma sahiptirler. Masaüstü alanında Linux işletim sistemi kullanıcıya geniş bir esneklik sağlamaktadır. Kullanıcı bir çok yazılımdan istediğini seçebilmekte, kendisine göre bu yazılımı özelleştirebilmekte, bunları başka kullanıcılarla paylaşabilmektedir. Çok bilinen Linux dağıtımları arasında Redhat, Fedora, Suse/Novell, Ubuntu, Debian, Pardus sayılabilir (Pardus Türkiye'de Tübitak tarafından geliştirilen oldukça başarılı bir Linux dağıtımdır). Linux'daki çoklu ortam uygulamaları sinema sektöründe kullanılabilecek kadar gelişmiştir.

Günümüzde evde ve işyerlerinde kullanılan Linux işletim sistemi, farklı işletim sistemleri üzerinde çalışabilen %15'in üzerinde pazar payına sahip Firefox web tarayıcısı, İnternette ulaşılan sitelerin %70'ini sunan Apache web sunucusu ve internetin belkemiğini oluşturan DNS (alan adı sistemi) sunucuları açık kaynak kodludur.

Kullanım alanı açısından incelendiğinde özgür yazılımlar, başta eğitim kurumları, sanayi ve kamu kuruluşları, mali kurumlar, bankalar ve küçük ofislerden basit ev kullanıcılarına kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Bu alanlardaki uygulamalara bakıldığında işletim sistemlerinin, ofis uygulamalarının, grafik uygulamalarının, veri tabanlarının, eğitim yazılımlarının, hesap tablolarının, güvenlik yazılımlarının ve oyunların yaygın olarak kullanıldığını görmekteyiz. Özellikle OpenOffice.org ofis yazılımı, Microsoft Office dosya biçimini de okuyabilmesi nedeniyle masaüstünde geniş bir kesim tarafından kullanılmaktadır.

Şubat/2007	Dünyada	%	Türkiye'de	%
Apache	16,473,877	70.01%	10,873	47.47%
Microsoft	4,490,797	23.32%	11,126	48.57%
Zeus	132,823	0.55%	4	0.02%
WebSTAR	73,991	0.51%	1	0.00%
Netscape	65,786	0.32%	38	0.17%
WebSite	9,964	0.04%	0	0.00%
Diğer	1,227,431	5.24%	864	3.77%

Web sunucuları kullanım oranları¹

Türkiye kamu sektöründe, Linux, genellikle sunucularda kullanılmasına rağmen, son zamanlarda masaüstünde de kendisine yer bulmuştur. Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı İstihbarat Daire Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Yargıtay, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Milli Piyango İdaresi, T.C. Merkez Bankası, TÜBİTAK, ULAKBİM ve Emniyet Genel Müdürlüğü, Linux ve Ö/AKK yazılım kullanan kamu kurumlarına örnek gösterilebilir. Bunun yanında, Türkiye'deki hemen hemen bütün üniversitelerde özgür yazılım kullanılmaktadır. Ancak özellikle ODTÜ, İTÜ, DEÜ, İstanbul Üniv., Hacettepe Üniv., Bilkent Üniv., Çankaya Üniv., Ankara Üniv., Boğaziçi Üniv., Kocaeli Üniv., Beykent Üniv., İzmir Ekonomi Üniv., Çanakkale Onsekiz Mart Üniv., Süleyman Demirel Üniv., İnönü Üniv. ve Selçuk Üniv. özgür yazılımı sadece kullanmakla kalmayıp gelişimi için de çalışmalarda bulunmaktadır.² Bu örneklerin yanında, sivil toplum kuruluşlarından bankalara kadar birçok kurum ve kuruluş özgür yazılım ürünlerini kullanmakta, kendi gereksinimlerine göre değiştirmekte ve hatta başka kuruluşların yararlanması için dağıtmaktadır. Linux Kullanıcıları Derneği başta olmak üzere bilişim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının önemli bir kısmı özgür yazılımın ve üretim felsefesinin tanıtımı, proje üretimi ve danışmanlık verilmesi konularında yaptığı çalışmalarla kamuoyunda yaygınlaşmayı sağlamaktadır.

Açık kaynak hareketinde en dikkat çeken yeni gelişmelerden bir tanesi de ticari firmaların açık kaynak koda verdikleri yoğun desteklerdir. Bunlara örnek olarak BM, Sun, Novell (platform sağlayıcısı), Covalent (Apache üzerinde kurumsal çözümler) ve Lineo (gömülü sistemler geliştiricisi) olarak verilebilir. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Bu iş modellerinde en önemli kavram; açık kaynak kodlu yazılımları platform olarak kullanarak çok daha gelişmiş, yüksek kaliteli, esnek, özelleştirilebilen çözümlerin pazar ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilebilmesidir. Hem teknolojik hem de yasal olarak geliştirilen bu yazılımların üreticinin mülkiyetinde olmasında herhangi bir mahsur yoktur.

Yüksek nitelikli insanların zor bir iş olan işletim sistemi kodlarını neden ücretsiz olarak sağladıkları konusu felsefi, sosyolojik ve ekonomik yönleri olan karmaşık bir olgudur. Fakat temelde sanatçılık, inanç ve en önemlisi iş ihtiyaçları

1 <http://www.securityspace.com/>

2 <http://www.kdep7.org.tr/kamuda-akko-yazilimler.pdf>

yatmaktadır. Programlama bir sanat işi olduğu kadar zihinsel ve eğlenceli bir iştir. Boston Consulting Group'un 2001 yılında yaptığı "Zihinsel Teşvik (Intellectual Stimulate)" adlı araştırmada kod geliştiricilerin ana motive edici faktör yüzde 43.2 gibi büyük bir oranla kod yaratmanın verdiği yüksek tatmin duygusu olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı araştırmada katılımcıların yüzde 34,2'si "kaynak kodu açık olmalıdır" görüşünü savunmaktadır. Açık kaynak kod felsefesi klasik ekonomide yer alan üreticiler tüketiciler modelini bulanıklaştırmaktadır. Çünkü tüketicilerde aynı ürün üzerinde üretime girdi sağlamakta, üreticiler tüketicilerin ürettiğinden faydalanmaktadır.

Yazılım Lisans Çeşitleri

The GNU General Public License (Genel Kamu Lisansı)

Kısaca GNU GPL veya GPL denen bu lisans türü özgür yazılım akımının bel kemiğini oluşturur. Bir yazılımın özgür olabilmesi için GPL veya uyumlu başka bir lisansla lisanslanması gerekir. GPL olarak lisanslanmış bir yazılım için temel olarak:

- Yazılımı kopyalama, paylaşma, dağıtma ve bunlar için ücret talep edebilme
- Kaynak kodunu inceleme ve kendi isteğine göre uyarlama hakları ve;
- Yazılımı kaynak kodu ile birlikte dağıtma,
- Yazılımda değişiklik yaptıysanız ortaya çıkan ürünü GPL olarak lisanslama (ek sınırlamalar getiremezsiniz) ve değişiklik yaptığınız yerleri açıkça belirtme,
- Başka programlar bu yazılımla birleştirileceklerse, onların da GPL olarak lisanslanmış olması şartları vardır.

The GNU Lesser General Public License (Sınırlı Genel Kamu Lisansı)

GPL'den farklı olarak LGPL'de yukarıdaki son şart aranmaz. Yani LGPL bir yazılım özgür olmayan lisans çeşitlerinden biri ile lisanslanmış bir yazılım ile entegre edilebilir. Bu lisansın amacı çok kullanılan kitaplıkların, yani ara yazılımların, ticari yazılımlarda kullanılmasını serbest bırakmaktır.

The GNU Free Documentation License (Özgür Belgeleme Lisansı)

Lisans; el kitapları, ders kitapları ve diğer kaynak ve yol gösterici materyaller için tasarlanmıştır. Ancak, konusu ne olursa olsun herhangi bir ders temelli çalışma

için kullanılabilir. Materyalin herhangi bir kopyasının, değiştirilmiş dahi olsa, aynı lisansı taşımasını şart koşar. Ticari olarak tekrar dağıtımı yasak olan materyaller, genellikle GFDL-lisanslı bir dokümanda kullanılamaz.

[FreeBSD license](#)

Uygulama

- 1- Firefox Web tarayıcının incelenmesi, eklentilerinin kurulması
- 2- <http://sourceforge.net/> sayfasının incelenmesi
- 3- <http://www.belgeler.org> sayfasının incelenmesi
- 4- <http://code.google.com/> sayfasının incelenmesi

Sorular

- 1- Bir yazılım lisansı ile neler sınırlandırılabilir?
- 2- Ö/AKK yazılımlar için en uygun lisans hangisidir?
- 3- Ö/AKK yazılımların faydaları nelerdir?

Araştırma

- 1- Lisans ile patent arasındaki fark nedir, araştırınız?
- 2- En çok kullanılan Ö/AKK yazılımlar hangileridir?
- 3- LGPL lisansı ne amaçla kullanılmaktadır?

KAYAKÇA

- 1- <http://www.gnu.org>
- 2- <http://www.belgeler.org>
- 3- <http://www.linux.org.tr>
- 4- <http://www.kdep7.org.tr/kamuda-akko-yazilimlar.pdf>
- 5- <http://www.fikrimulkiyet.com/0132.php>
- 6- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Open-source>